

**ԺԷ.00.03 - ԿԵՐՊԱՐՎԵՍՏ. ԴԵԿՈՐԱՏԻՎ ԵՎ ԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ԱՐՎԵՍՏ,
ԴԻԶԱՅՆ**

ԲԱԺԻՆ Ա. ԿԵՐՊԱՐՎԵՍՏԻ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

Կերպարվեստի հիմնական տեսակները՝ գեղանկարչություն, գրաֆիկա, քանդակագործություն:

Գեղանկարչության և գրաֆիկայի միջև եղած սկզբունքային տարբերությունը: Գրաֆիկայի երկու գլխավոր տարատեսակները՝ գծանկար և փորագրություն (գրավյուրա):

Փորագրության (տպագիր գրաֆիկայի) հիմնական ձևերն ու տեսակները: Քանդակագործության ժանրաթեմատիկ բովանդակության սահմանները և պատկերման հիմնական օբյեկտները՝ մարդիկ և կենդանիները:

Քանդակագործության գլխավոր տեսակները՝ կլոր քանդակ (բոլորաքանդակ) և ռելիեֆ (հարթաքանդակ):

Մոնումենտալ քանդակ, հաստոցային քանդակ և մանրաքանդակ:

Ճարտարապետության և քանդակագործության համադրության (սինթեզի) ձևերը:

Գեղանկարչության մոնումենտալ ձևերն ու տեսակները՝ որմնանկար (ֆրեսկո), խճանկար, ապակենկար (վիտրաժ) և այլն:

Սրբապատկեր (իկոնա) և մանրանկարչություն:

Գեղանկարչության գլխավոր արտահայտչամիջոցները՝ գիծ, գույն (կոլորիտ), լուսաստվեր, գծային և օդային հեռանկար, կոմպոզիցիոն դասավորություն և այլն: Ուղիղ և հակադարձ հեռանկարի տարբերությունը:

Գեղանկարչության դասական ժանրերը՝ թեմատիկ պատկեր, դիմանկար, բնանկար, նատյուրմորտ և դրանց տարատեսակները (կենցաղային պատկեր, պատմանկար, մարտանկար, անձնանկար, ծովանկար, բուսական և առարկայական նատյուրմորտներ և այլն):

Լուսանկարչությունը որպես կերպարվեստի տեսակ:

ԲԱԺԻՆ Բ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՐՎԵՍՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Նախնադարյան արվեստ

Արվեստի ծագումը: Նախնադարյան հասարակության արվեստի սպեցիֆիկան, նրա ճանաչողական, մոգական դերը, պատմական պարբերացում: Քարանձավային ժայռապատկերներ (Եվրոպա, Ասիա, Աֆրիկա): Նախնադարյան քանդակի հուշարձանները և նրանց տարբերակիչ հատկանիշները:

Հին Արևելքի արվեստ

Եգիպտոս: Վաղ և հին թագավորությունների արվեստը (մաստաբաներ, բուրգեր, սֆինքսներ): Միջին թագավորության արվեստը և հիքսոսների ներխուժումը: Նոր թագավորության տաճարների կառուցումը (Հատշեպսուտի տաճար, Կառնակ, Լուքսոր): Ամառնայի արվեստը (Էխնաթոն, Նեֆերտիտի): Որմնանկարչությունը, տեխնիկան, թեմաները և նկարելակերպը: Ֆայումյան դիմանկարներ:

Շումերներ: Ճարտարապետությունը և արվեստը: Խեթեր և խուռոհներ: Թիլ հիլաններ, ժայռաքանդակներ, օրթոստատներ: Ասորեստանի տաճարներն ու պալատները Նինվեում և Խորսաբադում: Իշտարի տաճարը Բաբելոնում: Իրան: Պերսեպոլիս:

Անտիկ աշխարհի արվեստը

(Հին Հունաստան և Հին Հռոմ)

Էգեյան աշխարհի արվեստը: Կրետեի և Միկենեի համակառուցվածքները, քանդակներն ու որմնանկարները: Արխաիկ արվեստ: Կորաներ և կուրոսներ: Հին հունական ճարտարապետական օրդերները: Ակրոպոլիսը և տարբեր օրդերների օգտագործումը: Վաղ և բարձր կլասիկայի հունական քանդակը (5-րդ դ. մ.թ.ա. Միրոն, Պոլիկլետ, Ֆիդիաս): Պոլիսային մշակույթի ճգնաժամը և մարդու ֆիզուրի նոր մեկնաբանումներ (Սկոպաս, Պրակսիտել, Լիսիպոս): Հունական վազանկարչությունը և նկարչու-

թյունը ըստ գրական աղբյուրների: Հելլենիստական արվեստ և նրա աշխարհագրական ընդգրկումը:

Էտրուսկյան արվեստ: Հին Հռոմի գլխավոր ճարտարապետական հուշարձանները: Հռոմեական դիմաքանդակը: Պոմպեյի, Հերկուլանումի և Հռոմի որմնանկարչությունը: Ուշ հռոմեական կայսրության գեղարվեստական մշակույթը և վաղ քրիստոնեական արվեստի ակունքները:

Միջնադարյան արվեստ

Միջնադարյան քրիստոնեական արվեստի ակունքները, աշխարհայացքային հիմքերը և էսթետիկան:

5-15-րդ դդ. բյուզանդական արվեստը

Բյուզանդական արվեստի պարբերացումը: Պրովինցիաների և կենտրոնի արվեստի հարաբերակցությունը (սիրիական, կապադովկիական, դպտիական արվեստ և Կ.Պոլսի, Հռոմի ու Ռավեննայի արվեստը): Խճանկարչությունը, որմնանկարչությունը, գրքարվեստը և քրիստոնեական պատկերագրության կազմավորումը: Սրբապատկերներ և իկոնոստաս:

Արևմտյան Եվրոպայի արվեստը միջնադարում

Արևմտյան Եվրոպայի միջնադարյան արվեստի ակունքները: Կարոլինգյան արվեստ: Ռոմանական արվեստը (11-12-րդ դդ.): Վանքային համալիրներ: Քանդակը և որմնանկարչությունը: Գոթիկան՝ միջնադարյան եվրոպական արվեստի զարգացման բարձրակետ (13-15-րդ դդ.): Գոթական քանդակը և վիտրաժը, նրանց նշանակությունը տաճարների ձևավորման մեջ:

Վերածննդի արվեստն Իտալիայում

Վերածննդի արվեստում անտիկ և գոթական ժառանգությունը: Իտալական և Հյուսիսային Վերածննդի պարբերացումը: Նախավերածնունդ

(Պրոտոռենեսանս): Զոտտոն Վերածննդի արվեստի ռահվիրա: 14-րդ դ. Սիենայի դպրոցի ներդրումը (Սիմոնե Մարտինի, Լորենցետտի եղբայրներ): Լեոն Բատիստա Ալբերտին որպես ճարտարապետ և արվեստի տեսաբան: Դոնատելլոն, Գիբերտին, Վերոքիոն որպես վաղ Վերածննդի մեծ քանդակագործներ: Ֆլորենցիայի գեղանկարչական դպրոցը. Մազաչչո, Պաոլո Ուչելլո, Անդրեա դել Կաստանիո, Դոմինիկո Վենեցիանո: 15-րդ դ. միջին և հյուսիսային Իտալիայի արվեստը, Պիեռո դելլա Ֆրանչեսկան և մոնումենտալ գեղանկարչությունը, Վենետիկի դպրոցը՝ Անտոնելլո դա Մեսսինա, Բելլինիներ: Սանդրո Բոտիչելլի: Բարձր Վերածնունդը: Միքելանջելո և Լեոնարդո դա Վինչի: Մարդու ներաշխարհի և գեղարվեստական նոր իդեալի մեկնաբանում: Հանճարի բազմակողմանիությունը: Ռաֆայել: Վենետիկյան 16-րդ դ. Գեղանկարչությունը. Զորջոնե, Տիցիան, Վերոնեզե և Տինտորետտո:

Վերածննդի արվեստը Իտալիայից դուրս

Հյուսիսային Վերածննդի արվեստը 15-16-րդ դդ.: Հաստոցային գեղանկարչության գերակայությունը Նիդեռլանդներում: Գեղարվեստական կենտրոնները: Յան վան Էյկը և նոր տեսողությունը Նիդեռլանդներում: Ռոգիր վան դեր Վեյդենի, Մեմլինգի, Հիերոնիմոս Բոսխի և Պիտեր Բրեյգելի արվեստը: Դիմանկարը:

Պառակտված Գերմանիայի արվեստը 15-16-րդ դդ.: Հումանիզմը և Ռեֆորմացիան, գոթական և դասական իդեալների փոխհարաբերությունը: Ալբրեխտ Դյուրերի բազմակողմանի գործունեությունը: Գրյունեվալդ: Գոթական ավանդները 16-րդ դարի արվեստում. Լուկաս Կրանախ, Հանս Հոլբայն Կրտսեր:

17-րդ դ. Արևմտյան Եվրոպայի արվեստը

Արևմտյան Եվրոպայի 17-րդ դ. արվեստի բնորոշումը: Ռեալիզմի և սուբյեկտիվիզմի յուրահատկությունը այս արվեստում, բարոկկոյի և կլա-

սիցիզմի դրսևորումները: Բեռնինին և նրա նորարարական որոնումները: Կարավաջոյի և կարավաջիզմի դերը 17-րդ դ. արևմտաեվրոպական արվեստում: Պիտեր Պաուլ Ռուբենսը և բարոկկոյի խնդիրը Ֆլամանդական արվեստում: Էլ Գրեկոն և հումանիզմի ճգնաժամը Վերածնունդի արվեստում: Հոգեբանական դիմանկարը (Սուրբարան, Ռիբերա, Վելասքեզ): Անհատական, բնութագրական և սոցիալական դիմանկարը: Ռեմբրանդտ, Ֆրանց Հալս: Փոքր հոլանդացիները և ժանրային արվեստը: Յան Վերմերը Դելֆտից և գեղանկարչական նվաճումները Հոլանդիայում: Բնանկարը (Յակոբ վան Ռեյսդալ, Մեյնդերտ Հոբբեմա, Ռեմբրանդտ): Ռեմբրանդտի հումանիզմը և մարդկային անհատի նրա կոնցեպցիան: Օֆորտները: Քաղաքացիական պաթոսը 17-րդ դ. Ֆրանսիական արվեստում: Կլասիցիզմը (Պուսսեն, Լորեն): Ժողովրդական և թատերական տարերքի ընկալում (Լուի Լընեն, Ժակ Կալլո): Քանդակագործությունը Ֆրանսիայում:

Արևմտյան Եվրոպայի 18-րդ դարի արվեստը

Լուսավորության և բուրժուական հեղափոխությունների հասունացման շրջանի արվեստը: Բնության և զգացմունքի շեշտումը 18-րդ դ. Արվեստում: Դիդրոյի և Ռուսոյի էսթետիկան: Անտուան Վատտոյի և գալանտ ոճի արվեստը: Ռեալիզմը և ռացիոնալիզմը Շարդենի արվեստում: Սենտիմենտալիզմը Ֆրանսիայում և Անգլիայում: Ջովաննի Բատիստա Տիեպոլոյի արվեստը: Քաղաքային բնանկարն Իտալիայում (Կանալետտո, Գվարդի):

18-րդ դարավերջի և 19-րդ դարասկզբի արվեստն Արևմտյան Եվրոպայում

1789–94թթ. Ֆրանսիական հեղափոխությունը: Ֆրանսիական կլասիցիզմի առանձնահատկությունները (Ժակ Լուի Դավիդ, Դոմինիկ Էնգր):

Գոյայի սթափ ռոմանտիզմը: Ապահերոսականացումը Գոյայի գործերում գեղանկարչության մեջ և գրաֆիկայում: Բնանկարը Անգլիայում (Ջ.Կոնսթեբլ, Ու.Թերներ): Ռոմանտիզմի էսթետիկան Ֆրանսիայում (Ժերիկո, Դելակրոա): Ռեալիզմը Ֆրանսիայում 19-րդ դ. կեսերին և նրա տարբեր արտահայտությունները Կուրբեի, Դոմիեի, Միլլեի գեղանկարչության մեջ և գրաֆիկայում, բարբիզոնյան դպրոցի բնանկարներում:

19-րդ դ. երկրորդ կեսի արվեստը Արևմտյան Եվրոպայում

Փարիզի կոմունան: Իմպրեսիոնիզմ: Նոր տեսողության հաստատումը արվեստում (Մանե, Մոնե, Պիսսարո, Ռենուար, Դեգա): Իմպրեսիոնիզմի աշխարհայացքը և գեղարվեստական մեթոդը: Պոստիմպրեսիոնիզմ: Արվեստի զարգացման նոր ուղիների որոնում: Սեզան, Գոգեն, Վան Գոգ: Դեկադենտական ուղղությունների առաջացումը: “Մոդեռն” ոճը և սիմվոլիզմը: Ֆրանսիական քանդակագործության զարգացումը: Ռոդենի արվեստը:

20-րդ դ. Արևմտյան Եվրոպայի և Ամերիկայի արվեստը

Դարասկզբի ֆրանսիական արվեստը: Ռոդենի ավանդները քանդակագործության մեջ. Մայոլ, Բուրդել, Դեսպիո: “Տոլիստների” խումբը: Ա.Մատիսը և նրա արվեստի դեկորատիվությունը: Ձևի և գույնի պարզությունը (Դյուֆի, Վլամինկ, Դերեն): Ա.Ռուսսոյի արվեստի միստիկական և ռեալիստական բնույթը, կապը էքսպրեսիոնիզմի հետ:

Կուբիզմը, նրա ծագումը, գեղագիտական սկզբունքները: Պիկասսո, Բրաք, Գրի, Մեոնցենժե, Լեժե: Ռ.Դելունեի “օրֆիզմը”:

Պիկասսոյի որոնումները և ներդրումը 20-րդ դ. տարբեր ուղղություններում: Սյուրռեալիզմի մանիֆեստը և գլխավոր ներկայացուցիչները:

Էքսպրեսիոնիզմը Գերմանիայում: Դրեզդենի “Կամուրջ” և Մյունխենի “Կապույտ հեծյալ” խմբերը: Դրեզդենի խմբի հետաքրքրությունը միստիկայով, միջնադարով, սոցիալական կյանքի բարոյազգայական լարվածու-

թյամբ: Մյունխենի խմբի գլխավոր ներկայացուցիչները՝ Կանդինսկի, Բլետ, Մարկ և այլք, նրանց վրա ֆրանսիական արվեստի ազդեցությունը: Աբստրակտ արվեստը և նրա տիպերը:

Ֆուտուրիզմն Իտալիայում. Մարինետտի մանիֆեստը, Բոչչիոնի, Կարրա: Ջորջո դե Կիրիկոյի “մետաֆիզիկական” նկարչությունը:

Հեղափոխական արվեստը Մեքսիկայում:

Աբստրակտ էքսպրեսիոնիզմն ԱՄՆ-ում և Արշիլ Գորկին՝ որպես նրա ռահվիրա:

Ռուսական արվեստ

Հին Ռուսիայի արվեստը և նրա ակունքները (Բյուզանդիա, արևմտյան սլավոններ և այլն): Հիմնական գեղարվեստական դպրոցները և նրանց առանձնահատկությունները:

Կիևի Սբ.Սոֆիայի տաճարը և նրա խճանկարները: Որմանակարչություն: Սրբապատկերներ: Ֆեոֆան Գրեկը և ռուս վարպետների համագործակցությունը: Նովգորոդի և Մոսկվայի որմանակարչությունը: Ա.Ռուբլյով, Դիոնիսի:

18-րդ դ. ռուսական արվեստը: Դիմանկարի ժանրը (Ֆ.Ռոկոտով, Դ.Լևիցկի, Վ.Բորովիկովսկի): Կլասիցիզմը ռուսական քանդակում (Է.Ֆալկոնե, Մ.Կոզլովսկի, Ս.Մարտոս):

Ռուսական արվեստը 19-րդ դ. առաջին կեսում: Ռոմանտիկ դիմանկարի ժանրը (Կիպրենսկի, Տրոպինին, Բրյուլլով): Կենցաղային ժանրի կազմավորումը (Պ.Ֆեդոտով): Կլասիցիզմի ու ռոմանտիզմի փոխազդեցությունը Կ.Բրյուլլովի և Ա.Իվանովի գործերում: Ա.Իվանովը որպես ռուս արվեստի ինքնության ռահվիրա: Հ.Այվազովսկու ծովանկարները:

Ռուսական արվեստը 19-րդ դ. երկրորդ կեսում: Չերնիշևսկու և Դոբրոյուբովի գեղագիտությունը: Պ.Չիստյակովը և նրա մանկավարժական մեթոդը: Տրետյակովյան պատկերասրահը: Դեմոկրատական արվեստի ծաղկումը 1870-90-ական թթ.: Շրջիկ գեղարվեստական ցուցահանդես-

ների ընկերության գործունեությունը: Կրամսկոյը և Ստասովը որպես պերեդվիժնիկության գաղափարախոսներ: Ի.Ռեպինը և ռուսական ռեալիզմը: Վ.Սուրիկովը՝ մեծագույն պատմական գեղանկարիչ: Վ.Պոլենովի, Ա.Սավրասովի, Ի.Շիշկինի դերը ռեալիստական բնանկարի զարգացման գործում: Ի.Լևիտանը և նրա նշանակությունը ռուսական քնարական բնանկարում:

19-րդ դ. վերջի և 20-րդ դ. սկզբի ռուսական արվեստը: Գեղարվեստական խմբավորումների գործունեությունը. “Միր իսկուստվա”, “Գոլուբայա ռոզա”, “Բուբնովի վալետ” և այլն: Վ.Սերովը որպես մեծ դիմանկարիչ և մանկավարժ: Ռուսական սիմվոլիզմը: Մ.Վրոբեյի, Վ.Բորիսով-Մուսատովի և Պ.Կուզնեցովի ստեղծագործությունը:

Ռուսական ավանգարդը և նրա նշանակությունը համաշխարհային արվեստում: Մ.Շագալ, Ն.Գոնչարովա, Մ.Լարիոնով, Ա.Լենտուլով, Պ.Ֆիլոնով և այլք: Աբստրակտ արվեստ. Վ.Կանդինսկի, Կ.Մալևիչ:

Սովետական կերպարվեստի պարբերացումը: Մարքսիզմի դասականների երկերի նշանակությունը սոցիալիստական ռեալիզմի մեթոդի ձևավորման համար: Արվեստը որպես հասարակական գիտակցություն և ռեալ իրականության արտացոլում: Լենինյան պրոպագանդան և ագիտացիոն-մասսայական արվեստը: 1920-ական թվականների գեղանկարչությունը և քանդակը: 1930-50-ական թվականների խորհրդային կերպարվեստը: Ազատական միտումները 1960-80-ական թվականների սովետական կերպարվեստում: Ռուսական կերպարվեստը հետխորհրդային շրջանում:

ԲԱԺԻՆ Գ. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՎԵՍՏ

Կերպարվեստի սկզբնավորումը Հայկական լեռնաշխարհում: Նոր քարե դարի ժայռապատկերները և նրանց բովանդակած կենդանական, ծիսական, աշխատանքային մոտիվները (մ.թ.ա. 3-րդ – 2-րդ հազարամյակ): Բրոնզեդարյա խեցեղենը, անոթների ձևերը և պատկերված մոտիվները:

Բրոնզեդարյա քանդակագործությունը՝ նյութերը և մոտիվները:
Վիշապներ, քարե կուռքեր: Ուրարտական շրջանի արվեստը: Գլխավոր
հուշարձանները: Մոնումենտալ նկարչությունը: Քանդակագործությունը և
դրվագման արվեստը: Մանր պլաստիկան և կիրառական արվեստը:

Աքեմենյան և հելլենիստական շրջանների գեղարվեստական նմուշները:
Կենդանի ոճը նորագյուտ պոսյակներում (ոխտոններում) և կիրառական
արվեստի այլ նմուշներում: Գառնիի տաճարը և նրա գեղարվեստական
հարդարանքը: Քանդակագործությունը և կիրառական արվեստը:
Գառնիի բաղնիքի խճանկարը:

Միջնադարյան կերպարվեստ: Վրթանես Քերթոզի “Յաղագս պատկերա-
մարտից” գրվածքը: 7-րդ դ. եկեղեցական որմնանկարչությունը և
հիմնական թեմաները: Որմնանկարչությունը 10-13-րդ դդ.: Տաթև, Աղթա-
մար, Անի, Քոբայր, Ախթալա, Հաղպատ: Թեմատիկ և ոճական յուրա-
հատկությունները:

Գրքարվեստ և մանրանկարչություն: 7-10-րդ դդ. մանրանկարչությունը:
Գլխավոր հուշարձանները և պատկերաշարքերը: “Խորանների մեկնու-
թյունները” և բուսական, կենդանական, ճարտարապետական մոտիվ-
ները սիմվոլիկ խորանապատկերներում: 11-րդ դ. մանրանկարչությունը:
Գծային ոճ: Մոնումենտալ մանրանկարչություն (Մողնու Ավետարան):
Բյուզանդամետ մանրանկարչություն: Անի: Հաղպատի և Թարգմանչաց
Ավետարանները: Կիլիկյան մանրանկարչության դպրոցները: Թորոս
Ռոսլին: Արքունական դպրոց: Սարգիս Պիժակ: Գլաձորի մանրանկար-
չական դպրոցը (13-14-րդ դդ.): Վասպուրականի մանրանկարչությունը
(14-15-րդ դդ.) Ղրիմի մանրանկարչությունը: Հակոբ Զուղայեցի:

4-7-րդ դդ. հայկական քանդակը. ստելաներ, կոթողներ: Հիմնական
թեմաները: Ճարտարապետական կոթողների քանդակազարդումը:
Զվարթնոց: Աղթամար:

Խաչքարերի ֆունկցիոնալ իմաստները, մոտիվները և պատկերագրությունը: Մոմիկը որպես ճարտարապետ, մանրանկարիչ և խաչքարի վարպետ: Կտիտորական քանդակները:

17–18–րդ դդ. հայկական կերպարվեստը: Նոր Զուղայի հայկական եկեղեցիների որմնանկարները: Հովնաթանյանների գերդաստանը (Նաղաշ, Հակոբ, Հարություն, Հովնաթան):

Հակոբ Հովնաթանյանը և պայմանական–ռեալիստական դիմանկարի ծաղկումը: Ստեփանոս Ներսիսյանի դիմանկարները և Ժանրային առաջին նկարը: Հովհաննես Այվազովսկի. հայկական և բիբլիական թեմաները նրա ստեղծագործության մեջ: Այվազովսկու ազդեցությունը հայ ծովանկարիչների վրա (Կարապետ Ադամյան, Վարդան Մախոխյան, Էմմանվել Մահտեսյան, Արսեն Շաբանյան):

Գևորգ Բաշինջաղյանը հայկական բնանկարի–լանդշաֆտի հիմնադիր: Վարդգես Սուրենյանցի ստեղծագործությունները: Պատմական ժանրի ձևավորումը հայ կերպարվեստում: Իմպրեսիոնիզմը և սիմվոլիզմը Եղիշե Թադևոսյանի գործերում: Ռեալիզմը հայ դիմանկարի և բնանկարի ժանրերում: Ստեփան Աղաջանյան, Փանոս Թերլեմեզյան: Մարտիրոս Սարյանի վաղ, սիմվոլիստական շրջանի ստեղծագործությունը: Նրա արևելյան նկարաշարը: Սեդրակ Առաքելյանի նկարչությունը: Գեորգի Յակովլովը որպես բեմանկարչության բարենորոգիչ:

Հայաստանի Առաջին Հանրապետության գեղարվեստական կյանքը: Հակոբ Կոջոյանի արվեստը:

Երվանդ Քոչարի տարածական նկարչությունը: Քոչարը որպես քանդակագործ: Հայկական սովետական գեղանկարչության և քանդակի զարգացման հիմնական փուլերն ու ներկայացուցիչները: Սոցռեալիզմը և դրա ափերի ընդլայնումը 1960–80–ական թթ. հայ կերպարվեստում: Մինաս Ավետիսյանի ներդրումը հաստոցային և մոնումենտալ նկարչության մեջ: Նրա բեմանկարչական աշխատանքները: Սերգեյ Փարաջա-

նովի կոլաժները, խճանկարներն ու փակցանկարների, տարածական-եռաչափ պատկերները և “փափուկ քանդակները”:

Կերպարվեստը Հայաստանի Երրորդ Հանրապետությունում: Նորարար փորձառական արվեստի կենտրոնի (ՆՓԱԿ) գեղարվեստական քաղաքականությունը: Հայաստանի մասնակցությունը Վենետիկյան ցուցահանդեսներին: Մասնավոր պատկերասրահների գործունեությունը: Հուշարձանները հետխորհրդային շրջանի քաղաքային միջավայրում Երևանի օրինակով:

Սփյուռքահայ կերպարվեստի առանձնահատկությունները: Էդգար Շահին, Գրիգոր Շիլոյան, Արշիլ Գորկի, Լևոն Թութունջյան, Գառգու, Ժանսեմ և այլոք:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կերպարվեստի տեսություն

1. Боров Ю. Эстетика. М., 1975
2. Виппер Б.Р. Введение в историческое изучение искусства. М., 1985
3. Виппер Б.Р. Статьи об искусстве. М., 1970
4. Голубкина А.С. Несколько слов о ремесле скульптора. М., 1963
5. Дмитриева Н. Изображение и слово. М., 1962
6. Земпер Г. Практическая эстетика. М., 1970
7. Киплик Д.И. Техника живописи. М.-Л., 1950
8. Клиндер М. Живопись и рисунок. СПб, 1908
9. Кристеллер П. История европейской гравюры. М., 1939
10. Недошивин Г.А. Беседы о живописи. М., 1964
11. Сидоров А.А. Рисунок старых мастеров. М., 1956
12. Сланский Б. Техника живописи. М., 1962
13. Шмидт И.М. Беседы о скульптуре. М., 1963

Ընդհանուր արվեստի պատմություն

1. Алпатов М.В. Всеобщая история искусств. Т. 1–3, М., 1948–1955

2. Алпатов М.В. Художественные проблемы итальянского Возрождения. М., 1976
3. Алпатов М.В. Этюды по истории западноевропейского искусства. М., 1963
4. Банк А.В. Византийское искусство в собраниях Советского Союза. Л.–М., 1966
5. Бенеш О. Искусство Северного Возрождения. М., 1976
6. Вентури Л. Художники нового времени. От Давида до Курбе. М., 1956
7. Вентури Л. От Мане до Лотрека. М., 1958
8. Виппер Б.Р. Искусство Древней Греции. М., 1972
9. Виппер Б.Р. Очерки голландской живописи эпохи расцвета (1640–1670). М., 1962
10. Всеобщая история искусств. Т. 1–6, М., 1956–1966
11. Гращенков В.И. Рисунок итальянского Возрождения. М., 1963
12. Дворжак М. Очерки по искусству средневековья. М., 1984
13. Импрессионисты, их современники и соратники. М., 1976
14. История искусства зарубежных стран. Т. 1–2, М., 1980–1982
15. Кантор А.М. Изобразительное искусство XX века. М., 1978
16. Колпинский Ю.Д., Бритова Н.И. Искусство этрусков и Древнего Рима (“Памятники мирового искусства”). М., 1982
17. Кантор А.М., Кожина Е.Д. Искусство 18 века (“Малая история искусств”). М., 1977
18. Лазарев В.Н. История византийской живописи. Т. 1–2. М., 1986
19. Лазарев В.Н. Происхождение итальянского Возрождения. Т. 1–2., М., 1956–1959
20. Лазарев В.Н. Старые европейские мастера. М., 1974
21. Лазарев В.Н. Старые итальянские мастера. М., 1972
22. Либман М.Я. Дюрер и его эпоха. М., 1966
23. Мастера искусства об искусстве. Т. 1–7, М.–Л., 1965–1970
24. Матье М.Э., Афанасьева В.К. Искусство Древнего Востока (“Памятники мирового искусства”). М., 1968
25. Матье М.Э. Искусство Древнего Египта. Л.–М., 1961
26. Мириманов В. Б. Первобытное и традиционное искусство (“Малая история искусств”). М., 1973

27. Нессельштраус Н.Г. Искусство Западной Европы в средние века. Л.–М., 1964
28. Окладников А.П. Утро искусства. Л., 1967
29. Полевой В.М. Двадцатый век. Изобразительное искусство и архитектура стран и народов мира. М., 1989
30. Проблемы искусства Франции. XX век. Сб. статей. М., 1990.
31. Прусс И.Е. Западноевропейское искусство 17 века (“Малая история искусств”). М., 1974
32. Ревалд Д. История импрессионизма. Л.–М., 1959
33. Ревалд Д. Постимпрессионизм. Л.–М., 1962
34. Ротенберг В.Н. Западноевропейское искусство 17 века (“Памятники мирового искусства”). М., 1971
35. Столяр А.Д. Происхождение изобразительного искусства. М., 1985
36. Турчин В.С. По лабиринтам авангарда. М., 1993
37. Фромантен Э. Старые мастера. М., 1966
38. Чубова А.П., Иванова А.П. Античная живопись. М., 1966
39. Яворская Н.В. Современная французская живопись. М., 1977
40. Arnason H. History of Modern Art. New York, 1977
41. Bessey M. Art of the Twentieth Century. New York, 1976
42. Chipp H. Theories of Modern Art. Berkeley-London, 1968
43. Concepts of Modern Art. New York, 1974
44. Haftmann W. Painting in the Twentieth Century. V. I—II. London, 1980
45. Kraus R. The Originality of the Avant-garde. London, 1985
46. Major European Art Movements. 1860—1945. New York, 1977
47. Meyer N. Conceptual art. New York, 1973
48. Read H. A Concise History of Modern Art. London, 1974

Ուսական արվեստ

1. Алпатов М.В. Древнерусская живопись. М., 1984
2. Алпатов М.В. Древнерусская иконопись. М., 1974
3. Голомшток И. Тоталитарное искусство. М., 1994
4. Искусство народов СССР. 1917–1970-е годы. Л., 1977
5. История искусства народов СССР. Т. 1–9, М., 1971–1984
6. История русского искусства. Т. 1–13, М., 1953–1969
7. Лазарев В. Н. Андрей Рублев и его школа. М., 1966

8. Лазарев В. Н. Русская иконопись от истоков до начала 18 века. М., 1983
9. Паперный З. Культура Два. М., 1996
10. Пути развития русского искусства конца 19–начала 20 века. М., 1972
11. Русская художественная культура конца 19–начала 20 века. Т. 1–2, М., 1968–1969
12. Сарабянов Д.В. Русская живопись 19 века среди европейских школ. М., 1980
13. Степанян Н.С. Искусство России XX века. М., 1999
14. Федоров–Давыдов А.А. Русское и советское искусство. Статьи и очерки. М., 1975

Հայկական արվեստ

1. Ազարյան Լ., Կիլիկյան մանրանկարչությունը XII-XIII դդ., Եր., 1964
2. Ազարյան Լ., Վաղ միջնադարյան հայկական քանդակը, Եր., 1975
3. Աղասյան Ա., Հայ կերպարվեստի զարգացման ուղիները XIX-XX դարերում. Եր., 2009
4. Աղասյան Ա., Քաջազի մշտավառ կանթերը: (Ակնարկներ սփյուռքահայ կերպարվեստի պատմության), Եր., 2009
5. Աղասյան Ա., Հակոբյան Հ., Հասրաթյան Մ., Ղազարյան Վ., Հայ արվեստի պատմություն, Եր., 2009
6. Աղասյան Ա., Երվանդ Քոչարի տարածության մեջ, Եր., 2013
7. Այվազյան Ա., Նախիջևանի կոթողային հուշարձաններն ու պատկերաքանդակները, Եր., 1987
8. Առաքելյան Բ., Հայկական պատկերաքանդակները IV-VII դդ., Եր., 1949
9. Առաքելյան Բ., Ակնարկներ հին Հայաստանի արվեստի պատմության (մ.թ.ա. I դ. - մ.թ. III դ.), Եր., 1976
10. Ավետիսյան Ա., Հայկական մանրանկարչության Գլաճորի դպրոցը, Եր., 1971
11. Բարխուդարյան Ս., Միջնադարյան հայ ճարտարապետներ և քարգործ վարպետներ, Եր., 1963
12. Գևորգյան Ա., Արիեստներն ու կենցաղը հայկական մանրանկարչներում, Եր., 1978
13. Դավթյան Ս., Դրվագներ հայկական միջնադարյան կիրառական արվեստի պատմության, Եր., 1981

14. Էջմիածնի գանձերը (ալբոմ, հեղ.-կազմող՝ Մ.Ղազարյան), Էջմիածին, 1985
15. Թաթևկյան Վ., Արցախի տոհմագորգերը, Եր., 2004
16. Իգիթյան Հ., Հովնաթանյանից մինչև Մինաս, Եր., 2001
17. Խալաթյան Լ., Բեմանկարչություն: Հայ սովետական թատրոնի պատմություն, Եր., 1967
18. Խանջյան Ա., Երևանի արձանները, Եր., 2004
19. Խաչատրյան Շ., Ֆրանսահայ կերպարվեստ, Եր., 1991
20. Հակոբյան Հ., Վասպուրականի մանրանկարչությունը, Գիրք 1-2, Ե., 1976-1982
21. Հակոբյան Հ., Արցախ-Ուտիքի մանրանկարչությունը XIII-XIVդդ., Եր., 1989
22. Հակոբյան Հ., Արցախի միջնադարյան արվեստը, Եր., 1991
23. Հակոբյան Հ., Հայոց տերունական սրբապատկերները, Եր., 2003
24. Հակոբյան Հ., Կորխմազյան Է., Հայկական մանրանկարչություն, Եր., 1987
25. Հայ արվեստի հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, Գիրք 1, Եր., 2006
26. Հայ արվեստի հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, Գիրք 2, Եր., 2009
27. Հայ արվեստի հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, Գիրք 3, Եր., 2010
28. Հայ արվեստի հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, Գիրք 4, Եր., 2012
29. Հայ արվեստի հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, Գիրք 5, Եր., 2013
30. Հայ ձեռագրերի զարդանկարչություն (ալբոմ, հեղ.-կազմող՝ Լ.Դուրնովո), Եր., 1978
31. Հայաստանի երիտասարդ նկարիչները (ալբոմ, առաջաբանը՝ Ա.Աղասյանի, կազմող՝ Փ.Միրզոյան), Եր., 1987
32. Հայաստանի միջնադարյան կոթողային հուշարձանները. IX-XIII դարերի խաչքարերը (հեղինակ-կազմող՝ Ա.Շահինյան), Եր., 1984
33. Հայկական խաչքարեր (ալբոմ, հեղ.-կազմող՝ Լ.Ազարյան), Էջմիածին, 1973
34. Հայկական մանրանկարչություն (ալբոմ, առաջաբանը՝ Ս.Տեր-Ներսեսյանի, կազմող՝ Մ.Ճանաշյան), հ. Ա, Վենետիկ, 1966

35. Հայկական մանրանկարչություն (ալբոմ, հեղինակ-կազմողներ՝ Մ.Ճանաշյան, Կ.Մանուկյան, Ն.Տեր-Ներսեսյան, Պ.Անանյան), հ. Բ, Վենետիկ, 2000
36. Հայկական մանրանկարչություն (ալբոմ, հեղ.-կազմող՝ Լ.Դուրնովո), Եր., 1967
37. Հայկական մանրանկարչություն. դիմանկար (ալբոմ, հեղ.-կազմող՝ Ա. Գևորգյան), Եր., 1982
38. Հովհաննիսյան Կ., Էրեբունիի որմնանկարները, Եր., 1973
39. Հովսեփյան Գ., Նյութեր և ուսումնասիրություններ հայ արվեստի պատմության, Հ. 1-2, Եր., 1983-1987
40. Ղազարյան Մ., Հայ կերպարվեստը XVII-XVIII դարերում. Գեղանկարչություն, Եր., 1974
41. Ղազարյան Մ., Փայտի գեղարվեստական փորագրությունը Հայաստանում, Եր., 1990
42. Ղազարյան Վ., Սարգիս Պիծակ, Եր., 1980
43. Ղազարյան Վ., Սյուժետային մանրանկարը Կիլիկիայում (XIII դ. վերջ - XIV դ. սկիզբ), Եր., 1984
44. Ղազարյան Վ., Մեկնությունք խորանաց, Էջմիածին, 2004
45. Մաթևոսյան Վ., Երեք կիսադեմ, Եր., 2002
46. Մարտիկյան Ե., Հայկական կերպարվեստի պատմություն, Գիրք Ա-Դ, Եր., 1971-1987
47. Մնացականյան Ա., Հայկական զարդարվեստ, Եր., 1955
48. Մնացականյան Ս., Հայկական աշխարհիկ պատկերաքանդակը IX-XIV դդ., Եր., 1976
49. Մնացականյան Ս., Վարպետաց վարպետներ. Մանուել, Տրդատ, Մոմիկ, Եր., 1982
50. Շիշմանյան Ռ., Բնանկարն ու հայ նկարիչները, Եր., 1958
51. Չուգասզյան Լ., Գրիգոր Ծաղկող, Եր., 1986
52. Սարգսյան Մ., Սովետական Հայաստանի գրաֆիկան, Եր., 1961
53. Սարգսյան Մ., Պետերբուրգի գեղարվեստի ակադեմիան և հայ նկարիչները, Եր., 1979
54. Սուրբ Հայաստան: Պատմություն և մշակույթ, Աստվածաշնչյան Հայաստանից մինչև XVIII դ. վերջ, Եր., 2007
55. Վարդանյան Գ., Մշակույթը Հայաստանի Առաջին Հանրապետությունում (1918-1920 թթ.), Եր., 2003

56. XIX-XX դարերի հայ նկարիչներ (ալբոմ, հեղինակ-կազմող՝ Շ. Խաչատրյան), Եր., 2001
57. Տեր-Ներսեսյան Ա., Հայ արվեստը միջնադարում, Եր., 1975
58. Քոթանջյան Ն., Էջմիածնի Ավետարանը, Եր., 2003
59. Քոթանջյան Ն., Ծղրուփի Ավետարանը, Եր., 2006
60. Авакян А.В. Из истории художественной жизни Армении: 1920-1932. Ер., 2002
61. Агасян А.В. Символизм и творчество Мартироса Сарьяна, Ер., 2012
62. Айвазян М.А. Пейзаж в армянской советской живописи. Ер., 1978
63. Акопян Г.Г. Миниатюра Васпуракана. Ер., 1990
64. Армянская живопись нового и новейшего времени. Основные тенденции развития. Очерк-путеводитель (авт.-сост. Э.В.Гайфеджян). Ер., 1990
65. Армянские художники об искусстве (составители Я.И.Хачикян и М.М.Казарян). Ер., 2004
66. Второй международный симпозиум по армянскому искусству. Сборник докладов. Т. 1-4, Ер., 1981
67. Декоративное искусство средневековой Армении (альбом, авторы-составители Н.С.Степанян, А.С.Чакмакчян). М.-Л., 1971
68. Дрампян И.Р. Акоп Джугаеци. Св.Эчмиадзин, 2009
69. Дрампян И.Р. Фрески Кобайра. Ер., 1979
70. Дрампян И.Р. Торос Рослин. Ер., 2000
71. Дрампян И.Р., Корхмазян Э.М. Художественные сокровища Матенадарана. М., 1976
72. Дрампян Р.Г. Мартирос Сергеевич Сарьян, М., 1963
73. Дрампян Р.Г. Государственная картинная галерея Армении. М., 1982
74. Дрампян Р.Г. Акоп Овнатанян, Ер., 2006
75. Дурново Л.А. Краткая история древнеармянской живописи. Ер., 1957
76. Дурново Л.А. Орнаменты армянских рукописей. Ер., 1978
77. Дурново Л.А. Очерки изобразительного искусства средневековой Армении. М., 1979
78. Есаян С.А. Скульптура древней Армении. Ер., 1980
79. Закарян Л.Д. Из истории васпураканской миниатюры. Ер., 1980
80. Игитян Г.С. Армянская палитра. XX век. Ер., 2004
81. Игитян Г.С. Армянская палитра. Новое поколение. Ер., 2005
82. Измайлова Т.А., Айвазян М.А. Искусство Армении, М., 1962

83. Измайлова Т.А. Армянская миниатюра XI века. М., 1979
84. Изобразительное искусство Армянской ССР (альбом, автор-составитель М.М.Казарян). М., 1978
85. Искусство Советской Армении за 60 лет. Ер., 1980
86. Искусство стран и народов мира. Краткая художественная энциклопедия. Т. 1, М., 1962
87. История искусства народов СССР. Т. 1-9, М., 1971-1984
88. Казарян М.М. Армянский ковер. М., 1985
89. Каменский А.А. Этюды о художниках Армении. Ер., 1979
90. Корхмазян Э.М. Армянская миниатюра Крыма (XIV-XVII вв.). Ер., 1978
91. Котанджян Н.Г. Цвет в раннесредневековой армянской живописи. Ер., 1978
92. Матенадаран. Т. I, Армянская рукописная книга VI-XIV вв. (авторы-составители В.О.Казарян, С.С.Манукян). М., 1991
93. Нерсисян А.Г. Человек и природа. Армянская живопись второй половины XX века. Ер., 2004
94. Очерки по истории армянского изобразительного искусства. Ер., 1979
95. Очерки по истории искусства Армении. Сборник статей. М.-Л., 1939
96. Пиотровский Б.Б. Искусство Урарту VIII-VI вв. до н. э. Л., 1962
97. Популярная художественная энциклопедия. Книга I, М., 1986
98. Свирин А.Н. Миниатюра древней Армении. М.-Л., 1939
99. Степанян Н.С. Очерк изобразительного искусства Армении. М., 1985
100. Степанян Н.С. Искусство Армении. М., 2007
101. Тараян З.Р. Набойка в Армении. Ер., 1978
102. Тирацян Г.А. Культура Древней Армении VI в. до н.э.-III в.н.э. Ер., 1988
103. Тревер К.В. Очерки по истории культуры древней Армении (II в. до н.э. - IV в. н.э.) М.-Л., 1953
104. Хачатурян К.А. Театрально-декорационное искусство Советской Армении. М., 1979
105. Ходжаш С.И., Трухтанова Н.С., Оганесян К.Л. Эребуни. М., 1979
106. Якобсон А.Л. Армянские хачкары. Ер., 1986
107. Armenia sacra. Mémoire chrétienne des Arméniens (IVe-XVIIIe siècle). Musée du Louvre, 2007

108. Arménie. La magie de l'écrit. Musée de Marseille. 2007
109. Arménie. Trésors de L' Arménie ancienne des origines au IVe siècle. Dąbrée, 1996
110. Armenien. Wiederentdeckung einer alten Kulturlandschaft. Museum Bąchum, 1995
111. Atti del Primą simpąsią internaziąnale di Arte Armena. San Lazzarą - Venezia, 1978
112. Atti del Terzą simpąsią internaziąnale di Arte Armena. San Lazzarą - Venezia, 1984
113. Atti del Quintą simpąsią internaziąnale di Arte Armena. San Lazzarą - Venezia, 1992
114. Au pied du Mąnt Ararat. Splendeurs de l' Arménie antique. Musée de L' Arles et de la Prąvence antique, 2007
115. Avédissian ą. Peintres et sculpteurs Arméniens. Le Caire, 1959
116. Brentjes B., Mnazakanjan S., Stepanjan N., Kunst des Mittelalters in Armenien. Berlin, 1981 Buschhausen H. und H. Die illuminierten armenischen Handschriften der Mechitharisten-Cąngregatiąn in Wien. Wien, 1976
117. Der Nersessian S. Études byzantines et arméniennes. Ląuvain, 1973
118. Der Nersessian S. L'Art Arménien. Paris, 1977
119. Der Nersessian S. Miniature Painting ąf Cilicia frąm the Twelfth tq the Fąurteenth Century. Washingtąn, 1993
120. Kąrkhmazian E., Drampian I., Hakąpian Gr. Armenian Miniatures ąf the Matenadaran Cąllectiąn. Leningrad, 1984
121. Kürkman Garą. Armenian painters in the ąttąman Empire (1600–1923). In twą vąlumes. Istanbul, 2004
122. Mathews Th.F. and Sandjian A.K. Armenian Gąspel Icąnągraphy. The Trąditiąn ąf the Gląjqr Gąspel. Washingtąn, 1991
123. Narkiss B. and Stąne M. Armenian Art Treasures ąf Jerusalem. Jerusalem, 1979
124. ąrs et Trésąrs d'Arménie. Musée des tissus et des Arts décąratifs de Lyąn, 2007
125. Pąst-Sąviet Painting. Yerevan, 1996
126. Thierry J.-M., Dąnabédian P.. Les arts Arméniens. Paris, 1987